

17 *N. Rotterdam. Courant.*
December 1924.

Leeuwenhoek en Drebbel.

De secretaris van het Drebbel-Genootschap, dr. H. A. Naber te Hoorn, schrijft ons:

Het interessante artikel in uw blad van 13 dezer van mr. Bouricius over Leeuwenhoek handelt o.a. over het aan de kaak stellen van Drebbel's hoogmoed door Leeuwenhoek's vader.

Dit nu komt voor in een door mijzelf teruggevonden passage, waarvan ik — het boekje moest ik uit Göttingen laten komen — moet veronderstellen, dat mr. Bouricius nog niet volledig kennis nam. Ik zal dus aanstonds meer in extenso publiceren.

Maar ook wil het mij voorkomen, dat mr. B. geen kennis nam van mijn radio-toespraak te Hilversum op Vrijdag 28 Nov. Ik heb daarin opnieuw van Leeuwenhoek's beschuldiging gerept, en het absurde daarvan in 't licht gesteld. Ik schietste toen Drebbel als een volbloed Tolstojaan, naar innerlijk zoowel als uiterlijk; en 1) vergeleek hem met een ander groot experimentator, met Michael Faraday, die zeer hoogmoedig kon zijn.... als er reden voor was; mijn conclusie was, dat wie Faraday van grootspraak of Tolstoj van hoogmoed zou willen beschuldigen, daarmee niemand anders in het gezicht slaat dan.... zichzelf; zoodat vader Leeuwenhoek hier n. i. geen gunstigen indruk maakt.

Maar thans de woorden van den 81-jarigen Leeuwenhoek Jr.

Leeuwenhoek vertelde, dat hij van zijn vader meer dan eens gehoord had, "dass er (Drebbel) ein solches Lob von seinen eigenen Landeuten gehabt, und man ihn insgemein nur den almanischen Prahlhans geheissen, weil er Dinge vorgegeben, und in die Welt geschrieben, die er niemals präsiert hätte; wie den sein Vater insbesondere von diesem optischen Kunststück schlecht geurtheilt und die Unzulänglichkeit desselben deutlich gezeigt, und solches um so viel mehr, da man niemals erfahren noch gehört, dass er solches vor König Jacob den ersten habe sehen lassen." Zijn vader had hem in Engeland goed gekend; "er soll in gar mittelmässigen Umständen gelebt haben, und auch in solchen gestorben sein.".... Drebbel was "ein eigenstinniger Kopf, und von unerträglichen Eifochnucht, wie gemeinlich solche selbst gewachsene Künstler zu seyn pflegen, dass er auch seine Tochter erst, da sie ziemlich alt geworden, verheyrathet, weil ihm kein Freyer reich oder gelehrt genug gewesen."

Het blijkt dus: 1o. dat Leeuwenhoek Sr. Drebbel in Londen goed gekend heeft; 2o. met eenig verstand over optische kunststukken kon praten met zijn zoon; 3o. den "onverdragelijken hoogmoed" van Drebbel heeft leeren kennen; 4o. dat de stille mandenmaker Leeuwenhoek zéér na de hoogte plaats te spreken over autodidacten zooals Drebbel; 5o. dat hij precies spreekt als ware hij een die tegenwoordig nog naar de hand van Anna of Catharina Drebbel, die anno 1623, voor zoover is na te gaan, in Abraham Kuffler en in Johan Sibertus Kuffler volstrekt geen ongeschikte keus hebben gedaan.

Ik koos dus in 1904 het — laat ons zeggen scherpe — oordeel van Leeuwenhoek Sr. als een soort negatief motto voor een artikel in Ond-Holland; en toen ik in 1906 een populairere bewerking daarvan had te geven voor de We-reidbibliotheek, legde ik de verzamelde gegevens zoo goed mogelijk aan elkaar; terwijl ik in een noot op blz. 24 nog waarschuwde, dat ik overal een keuze had gedaan tusschen verschillende mogelijkheden, en lezers van ernstiger allood verwees naar het zorgvuldig geanoteerde artikel in Ond-Holland!

Dit is dunkt mij de eenig mogelijke manier om het verleden te doen herleven, en steekt althans gunstig af bij een stukje in den Muzen Almanak van 1850, dat over dien zelfden tijd handelt zonder dat het mogelijk is tot de bron te gaan. Er komen daarin enkele gegevens voor, die wijlen archivaris Bruinvis als pure fantasie beschouwde, en toch is het stukje van niemand minder dan van mevr. Bosboom-Toussaint.

Als mr. Bouricius de brokstukken van mijn legkaart anders en beter kan grepeeren zal het mij zeer aangenaam zijn. Maar hij houde terdege rekening met de bron die ik aangaf. In het bewuste boekje — Merkwürdige Beiträge zu dem Weltlaufe der Gelehrten, Langensalza 1765 — staat uitdrukkelijk dat Leeuwenhoek Sr. in Engeland Drebbel goed gekend heeft. Dit had mr. Bouricius moeten weerhouden om het "alleronwaarschijnlijkst" te noemen dat de "eersame stille Delftsche mandenmaker" te voren een knecht in Drebbel's werkplaats kon zijn geweest.

Ik zou iets verder kunnen gaan, en vragen of het, integendeel, niet allerwaarschijnlijkst is dat de origineele liefhebberij en de originele methoden van Leeuwenhoek hun oorsprong vinden bij een ander onderzoeker. En als nu Leeuwenhoek Sr. zelf den sluis oplicht, en vertelt dat hij van Drebbel meer wist dan een ander, zou die kwestie van den oorsprong n. i. niet onbetreffend opgelost zijn. Maar ik wil gaarne deze kwestie laten voor wat ze is tot de nieuwste Leeuwenhoekvondsten zijn gepubliceerd.

Ten slotte nog dit: Mr. Bouricius stelt het voor alsof "het eersame stille beroep van mandenmaker in Delft" zich niet zou verdragen met dat van helper in Drebbel's werkplaatsen. Ik antwoord, dat allem jaartallen en dergelijke gegevens mij kunnen overtuigen van ongelijk; want Lipperhey, de man die vooral door de Zeeuwen als de uitvinder van den verrekijker wordt beschouwd, was van huis uit metselaars-knecht, en de niet minder bekende Middelburger Zacharias Janssen deed volgens zijn biograaf, den heer C. de Waard, in lenzen, tabak en valsche of gesmeide munten.

1) Wat nu volgt werd, met andere stukken, gecompereerd, o.a. met het oorspr. den tijd.